

JER

Osmangazi Journal of Educational Research © OJER

Volume 5, Number 1, Spring 2018

Araştırma Makalesi

To cite this article: Yılmaz, E. ve Melekoğlu, M. A. (2018). Kaynaştırma Eğitiminin Yasa ve Uygulamalardaki Durumunun Türkiye ve Avrupa Bağlamında Değerlendirilmesi. *Osmangazi Journal of Educational Research (OJER)*, 5(1), 1-17. Retrieved from <http://ojer.ogu.edu.tr/Storage/OsmangaziJournalOfEducationalResearch/Uploads/OJER-V5-N1-1-TR.pdf>

Submitted: December 12, 2017

Revised: June 8, 2018

Accepted: July 7, 2018

Kaynaştırma Eğitiminin Yasa ve Uygulamalardaki Durumunun Türkiye ve Avrupa Bağlamında Değerlendirilmesi

Engin Yılmaz¹

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, TÜRKİYE

Macid Ayhan Melekoğlu²

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, TÜRKİYE

Özet

Kaynaştırma eğitimi; genel olarak özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenerek, bireyselleştirilmiş eğitim programı rehberliğinde ve gerekli destek eğitim hizmetlerinin sağlanmasıyla, genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte yer aldığı eğitim uygulaması olarak tanımlanmaktadır. Ulusal ve evrensel yasal düzenlemelerde bireyin eğitim hakkı en temel hak olarak belirtilmekle birlikte, özel gereksinimli bireylerin büyük çoğunluğunun katıldığı kaynaştırma eğitimi de yasalarla güvence altına alınmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de ve Avrupa’da kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerin ve yasaların uygulamadaki durumunun betimsel olarak incelenmesidir. Bu doğrultuda öncelikle Google Akademik arama motorunda “kaynaştırma yasa” ve “bütünleştirme yasa” anahtar kelimesi ile tarama yapılmıştır. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi’nde “kaynaştırma” ve “bütünleştirme” anahtar kelimesi ile araştırmayı gerçekleştiren yazarlar tarafından tarama gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanında çevrimiçi olarak “inclusive education law”, “inclusive education act”, “inclusive education Europe” ve “inclusive education policy” ve “inclusion” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen Türkiye, İngiltere, İsveç, Danimarka, İspanya, Yunanistan ve Litvanya’da kaynaştırma eğitiminin yasalara dayandırılmasına rağmen, uygulama aşamasında problemler ve yetersizlikler yaşandığı görülmektedir. Bunun aksine İtalya ve İrlanda’da ise yapılan düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesinde problem gözükmediği söylenebilmektedir. Kaynaştırma eğitimi alan öğrencinin bulunduğu bir sınıfın mevcudunun düzenlenmesi, bu sınıfların özel eğitim alanında eğitim almış destek öğretmeni ile desteklenmesi, okulların öğrenciler için bireysel eğitim planı hazırlayıp yılsonunda planlanan hedeflere ulaşma durumlarının değerlendirilme sorumluluğunun olması, idareci ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim alması, bilgiye kolay ulaşmak için internet tabanlı eğitim yazılımlarının hazırlanması ve özel eğitim ile ilgili İrlanda örneğindeki gibi sivil toplum kuruluşlarının da yapılan çalışmalara destek olması gibi uygulamalarla daha başarılı kaynaştırma

¹Sorumlu Yazar: Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, e-mail: enginyilmaz59 [at] gmail.com

²Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, e-mail: macidayhan [at] gmail.com

eğitimi uygulamalarının gerçekleşeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kaynaştırma Eğitimi, Özel Eğitimde Yasal Düzenlemeler, Betimsel Analiz

Kaynaştırma, özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan genel eğitim sınıflarında eğitim görmesi (Eripek, 2007) olarak tanımlanırken diğer bir tanımda; Sucuoğlu ve Kargın (2006) kaynaştırmayı, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerini, akranlarının devam ettiği okullarda ve onlarla aynı sınıflarda sürdürmesi olarak belirtmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2006) ise “kaynaştırma eğitimi; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de kaynaştırma eğitimi alan özel gereksinimli öğrencilerin sayısının her geçen yıl artmasıyla birlikte; özel eğitim alan tüm özel gereksinimli öğrenciler içindeki oranının 2011-2012 öğretim yılında %70, 2012-2013 öğretim yılında %73, 2013-2014 öğretim yılında %71, 2014-2015 öğretim yılında %71, 2015-2016 öğretim yılında %70 ve 2016-2017 yılında ise %73 olduğu görülmektedir (MEB, 2018). Kaynaştırma eğitimi alan bireylerin oranının tüm özel eğitim alan öğrencilere oranının yüksek olması kaynaştırma eğitiminin üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu ve iyileştirme çalışmalarına ağırlık verilmesi halinde sonuçlarının büyük bir kitleyi etkileyeceğini göstermektedir. Bu doğrultuda özel eğitim kapsamında niceliksel çoğunluğu oluşturan ve kaynaştırma eğitimine katılan bireylerle ilgili sosyal, kültürel, eğitimsel ve hukuki düzenlemeler yapılmakta ve kaynaştırma eğitimi birçok ulusal ve uluslararası yasal düzenlemede yer almaktadır.

Özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitim görmesi düşüncesi yeni bir düşünce değildir. Genel ve özel eğitim alanlarındaki değişimler, psikoloji ve sosyoloji bilimlerinde insana verilen önem ve insan hakları alanındaki gelişmeler kaynaştırma düşüncesinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Uygulamalarda farklılıklar olmakla birlikte bugün pek çok ülkede kaynaştırma düşüncesi benimsenmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). İlgili alanyazında örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde önceleri “mainstreaming” daha sonraları “inclusion” terimleri tarihsel süreçte kullanılırken, ülkemizde bu terimler için “kaynaştırma, birlikte eğitim, bütünleştirme” gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir (Diken ve Batu, 2010; Mastropieri ve Scruggs, 2004; Salend, 2008). Kaynaştırma eğitimi, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1975 yılında kabul edilen P.L. 94-142 Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası'nın diğer ülkelerde de benimsenmesinden uzun bir süre sonra, 1983 yılında Türkiye'de 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu adıyla yasal olarak benimsenmiştir. Ayrıca ifade edilmesi gereken bir diğer husus Türkiye'de kaynaştırma eğitimi uygulamasının halkın gereksinimleri ve isteği doğrultusunda değil yasalarla başlamış olduğudur (Diken ve Batu, 2010).

Türkiye'de Yasal Düzenlemelerde Kaynaştırma Eğitimi

Türkiye'de özel gereksinimli bireylerin kaynaştırma eğitimiyle ilgili bazı yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yasal düzenlemelerden bazıları kanun, kanun hükmünde kararname, yönetmelik ve genelge olarak şunlardan oluşmaktadır: 5378 Sayılı Engelliler Hakkındaki Kanun (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASP], 2005),

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (MEB, 1997), Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2006), Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2001), Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları Genelgesi (MEB, 2008), Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimi Yaygınlaştırılması Projesi Genelgesi (MEB, 2009), Destek Eğitim Odası Açılması Genelgesi (MEB, 2015).

Türkiye'deki yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler incelendiğinde kaynaştırma eğitiminin şu şekilde yer aldığı görülmektedir: 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de (MEB, 1997) "Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür." ifadesi yer almaktadır. Diğer bir yasal düzenleme olan 5378 Sayılı Engelliler Hakkındaki Kanun'un (ASP, 2005) 15. maddesinde; engellilerin hiçbir gerekçeyle eğitim almasının engellenmemesi; özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılması; genel eğitim sistemi içinde her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilmesi gerektiği belirtilerek özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim alma gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2006) özel gereksinimli bireylerin akranları ile aynı kurumlarda eğitimlerini sürdürmeleri gerektiği, yarı zamanlı veya tam zamanlı kaynaştırma şeklinde eğitim alabileceği, eğitim performansı ve ihtiyaçlarına göre Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanması, BEP Geliştirme Birimi kurulması ve destek eğitim odası açılması gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, aynı yönetmelikte okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki öğrencinin bulunduğu sınıflarda 10, bir öğrencinin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde, diğer kademelerde ise özel eğitim gereksinimli iki öğrencinin olduğu sınıflarda 25, bir öğrencinin olduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde sınıf mevcutlarının düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bir diğer yasal düzenleme olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde ise (MEB, 2001) okul psikolojik danışmanın görevlerinden birinin okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini rehberlik ve araştırma merkeziyle iş birliği içinde sağlaması olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'deki kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasal düzenlemelerin yanı sıra uluslararası mevzuatta da kaynaştırma eğitimi yasal zemine oturtulmuştur.

Uluslararası Yasal Düzenlemelerde Kaynaştırma Eğitimi

Uluslararası yasal düzenlemeler incelendiğinde özel gereksinimli bireylerin eğitimi ile ilgili Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan uluslararası sözleşmelerden Salamanca Bildirgesi ve Engellilerin Haklarına Dair Sözleşme ön plana çıkmaktadır. Salamanca Bildirgesi; İspanya'nın Salamanca şehrinde 1994 yılında toplanan, 92 devlet ve 25 kuruluşun eğitimci, yönetici, uzman ve kurum temsilcilerinden oluşan bir kurul tarafından özel gereksinimli çocuklar için kapsayıcı ve herkes için eğitim uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla kabul edilmiştir. Bu bildiriye, kaynaştırma eğitimi doğrudan kavram olarak geçmese de; özel gereksinimli bireylerin normal okullara devam edebilmeleri için fırsatların sağlanması gerektiği belirtilmekte ve bu okulların çocuğu merkeze alan eğitim sistemi içinde öğrencilerin gereksinimlerini karşılamaları gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu bildiriye, normal okulların özel eğitim gereksinimli bireylere yönelik oluşan ayrıştıracı tutumla mücadele etmede ve kabul edici bir toplum oluşturmada en etkili araç olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı

sıra, bütün hkmetlerden; tüm çocukların normal okullara kayıt edilmesi, hukuki ve politik bir konu olarak kapsayıcı eğitim prensibinin kabul edilmesi talep edilmiştir (Dede, 1996).

Diğer bir uluslararası sözleşme olan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de (Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2009) ise sözleşmeye taraf olan ülkelerin (Birleşmiş Milletler ve Türkiye); engelliler için eğitimde fırsat eşitliği sağlaması gerektiği ve engellilerin genel eğitimden dışlanmaması, yaşadıkları çevrede bütünleşmesi, ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılması, genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duyduğu desteği alması ve ilk ve orta ğretimi diğer bireylerle eşit olarak alabilmesi için gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmesi gerektiği belirtilmiştir. Sözleşmede kavramlar farklı isimlerle tanımlansa da kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli bireylerin temel düzeyde normal akranlarıyla genel eğitim ortamlarında eğitim alması anlamında ifade edilmekteyken, düzenlemeler yapılması, BEP hazırlanması ve fiziksel düzenlemeler yapılması gerekliliği anlamında kullanılmaktadır. Avrupa Birliği'ne ye ülkelerin eğitim bakanlıklarının işbirliğini amaç edinen, bağımsız bir platform olan European Agency'nin (2018a) raporuna göre Avrupa'da kaynaştırma eğitimi ile ilgili bazı Avrupa lkelerindeki mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Avrupa'da Kaynaştırma Eğitimi

Çalışmanın bu bölümünde; Avrupa Birliği'ne ye bazı ülkelerde (bu ülkelerin belirlenmesinde yöntem bölümünde belirtilen anahtar kelimeler ile taranan veri tabanlarında o ülkede kaynaştırma eğitimi ile ilgili makale yayımlanmış olması ölçüt alınmıştır) zel gereksinimli bireyler ve kaynaştırma eğitimi; yasal düzenlemeler, btelendirme, özel eğitim ihtiyacının belirlenmesi, eğitim sistemi içerisinde özel eğitim ve ğretmen eğitimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır (European Agency, 2018a).

İtalya'da kaynaştırma eğitimi. İtalya Anayasası'nın 34. maddesinde İtalya Cumhuriyeti'nin herkese eğitim sunacağı ve ikinci madde de zorunlu eğitimi tamamlamanın gerekli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca nc madde devletin, insanların gelişimlerini eşit bir Şekilde destekleyeceğini ve özgürlüklerini zorlayan engelleri ortadan kaldıracacağını belirtmektedir. İtalya eğitim sistemi yetki devri ve otonomi prensibine göre kurulmuştur. Devlet yerel yönetimlerle yasama yeterliği sorumluluğunu paylaşmaktadır. Okullar ğretimsel, örgütsel ve araştırma aktivitelerinde otonomi göstermektedir. Otonomiden kasıt, okulların ğretim zamanında uyarlamalar yapmada, müfredatta değişiklik yapmada ve öğrenme güçlüğü olan çocukların ğretiminde uyarlama gerçekleştirmede esnek olabilmesidir. Okullar; sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamda ilave destek eğitim sağlayabilmektedirler (European Agency, 2018b).

Kaynaştırma eğitiminden önce İtalya'da engelli ve normalin altında performans sergileyen öğrenciler için okullar bulunmaktaydı. İtalya'da kaynaştırma eğitimi 1971 yılında uygulanmaya başlanmıştır. 27 Eylül 2012 tarihli İtalya Eğitim Bakanlığı talimatına göre; özel eğitim gereksinimli öğrencilerin tanılanması ve kaynaştırılması ile ilgili genel bir çatı oluşturulmuştur. Engellilik kavramı özel öğrenme güçlüğü, gelişimsel bozukluk, sosyal, ekonomik, kültürel yetersizlik, dil bozuklukları ve özel eğitime/korunmaya ihtiyaç duyma kavramlarını kapsamaktadır. Bu bağlamda bireysel ve kişisel eğitim planlarının geliştirilmesi ile sınıflarda daha fazla kaynaştırma eğitimi uygulaması gerçekleştirilmesi gerekmektedir (European Agency, 2018b).

İtalya'da tüm eğitim seviyelerinde genel olarak özel gereksinimli bireyler, kaynaştırma eğitiminin sağlandığı okullara devam etmektedir ve bu bireyler 18 yaşına

kadar zorunlu eğitim alabilmektedirler. Kaynaştırma eğitiminin uygulandığı bir sınıfta en fazla iki özel gereksinimli öğrenci bulunabilmekte ve bu sınıfların mevcudu 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenmektedir. Özel gereksinimli öğrenciler için öğretmen, sağlık personeli, aile ve diğer uzmanların dâhil olduğu bir süreç kapsamında bireysel eğitim planı hazırlanmaktadır. 2013-2014 öğretim yılından itibaren her okul “Eğitim Politikası Planı” hazırlanmaktadır. Bu plana göre her okul yılsonunda, kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterliliklerini ölçmekte ve Eğitim Bakanlığı’na rapor etmektedir (European Agency, 2018b).

İngiltere’de kaynaştırma eğitimi. Birleşik Krallık eğitim sistemi; İngiltere, Galler, Kuzey İrlanda ve İskoçya için ayrı mevzuatlardan oluşmaktadır ve birçok bölgesel farklılığa sahiptir. İngiltere’de 2014 yılında çıkarılmış olan Çocuk ve Aileler Yasası çocukların eğitimleriyle ilgili görevlerin net bir şekilde tanımlandığı ve uygulamaya koyulduğu bir yasadır. Bu yasa eğitim hizmetlerinin sağlanması sorumluluğunu idarecilere vermektedir. İngiltere’de 1996 yılında çıkarılmış olan Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler İçin Eğitim Yasası çerçevesinde, Çocuk ve Aile Yasası da yöneticilere bazı görevler yüklemiştir. Aynı şekilde 2000 yılında çıkarılmış olan Öğrenme ve Yetenek Yasası da özel öğrenme gücü ve özel gereksinimi olan bireyler için idari düzenlemeler oluşturmuştur (European Agency, 2018c).

Çocuk ve Aile Yasası’nda çocuk ve gençlerin (25 yaşına kadar) özel eğitim gereksinimlerinin tanımlanması gerektiği ve eğitim, sağlık ve bakım ihtiyaçlarına yönelik eğitsel, tıbbi, psikolojik ve diğer destek hizmetlerinden ne şekilde faydalanacağı konusunda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu yasaya göre tespit edilen ihtiyaçların karşılanması için resmi olarak bir eğitim, sağlık ve bakım planı hazırlanması gerekmektedir. İngiltere yasalarına göre devlet destekli okulların, özel gereksinimli çocuk ve gençler için en iyi eğitimi sağlama zorunluluğu bulunmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu’na göre, İngiltere’de yerel yetkililerin, özel eğitim gereksinimi olan veya olmayan tüm üç-dört yaş grubu çocuklara yasal olarak 38 haftadan az olmamak şartıyla, 570 saat yıllık erken eğitim hizmeti sağlaması gerekmektedir. Erken eğitim hizmeti ile ilgili bu sorumluluk okullara ve yerel yetkililere verilmiştir. Ayrıca, Çocuk ve Aile Yasası’na göre, özel gereksinimli çocuk ve gençlerin kaynaştırma eğitimi ortamlarında ya da ayrı eğitim kurumlarında eğitim almaları zorunludur (European Agency, 2018c).

Danimarka’da kaynaştırma eğitimi. Danimarka’da çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin eğitim ve öğretim faaliyetlerini düzenleyen bazı yasalar bulunmaktadır. Yetişkinler İçin Özel Eğitim Yasası dışında, özel eğitim ile ilgili diğer konuları genel eğitim yasaları kapsamaktadır. 1980’de çıkarılmış olan Yetişkinler İçin Özel Eğitim Yasası fiziksel ve psikolojik kökenli yetersizliği olan bireylerin eğitimini yasal olarak garanti altına almıştır. Bu yasadan başka özel eğitim ile ilgili bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Zorunlu eğitim 6-18 yaşlarındaki bireyleri kapsamaktadır. Aileler çocuklarını özel okula veya devlet okuluna gönderebilmektedir. Özel okullar, Eğitim Bakanlığı tarafından devlet okulu (Folkeskolen) ile aynı seviyede eğitim kurumları olarak kabul edilmektedir. Danimarkalı çocukların %86’sı Folkeskolen’den eğitim almaktayken %14’ü özel öğretim okullarına gitmektedir (European Agency, 2018d).

Danimarka’da bütün okullar gerektiğinde özel eğitim hizmeti sunmakla yükümlüdür ve bazı okullarda özel sınıflar oluşturulmuş ya da bazı okullar özel eğitim okuluna dönüştürülmüşlerdir. Folkeskolen Yasası’na göre; öğrenciler için tamamlayıcı eğitim yetersiz kaldığında özel eğitim fırsatı sunulmaktadır. Eğer bir öğrenci, günlük olarak dokuz saatten fazla özel eğitim destek eğitimine ihtiyaç duyarsa özel eğitim okullarına yönlendirilmektedir. Eğer öğrencinin özel eğitim destek ihtiyacı dokuz saatten az ise normal okullarda eğitimine devam etmektedir. Bu yasa 2012 yılının Mayıs ayında

Danimarka parlamentosunda kabul edilmiştir. Danimarka mali gerekçelerle özel eğitim hizmetlerini sınırlandırmakta ve okulların eğitimsel müdahalelerle çözüm oluşturmasını sağlayarak öğrencilerin özel eğitim sınıf veya okullarına daha az yönlendirilmesini istemektedir (European Agency, 2018d).

İrlanda’da kaynaştırma eğitimi. İrlanda’da özel gereksinimli çocukların eğitimi için önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Devlet, bu öğrencilerin gereksinimlerine uygun eğitim almaları için eğitim haklarını garanti altına alan yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu yasal düzenlemeler; Eğitim Yasası (1998), Eşit Statü Yasası (2000), Eşitlik Yasası (2004), Eğitim (Refah) Yasası (2000), Bilgi Koruma Yasası (1988 ve 2003), zel Eğitim Gereksinimli Bireyler Yasası (2004) ve Engelliler Yasası’dır (2005). İrlanda Eğitim ve Yetenek Bakanlığı eğitim politikalarının temellerini bu yasalar çerçevesinde oluşturmuştur. Diğer devlet kurumları da özel gereksinimli çocukların eğitimi ile ilgili diğer işlemleri yerine getirmektedirler (European Agency, 2018e).

Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler Yasası (2004) zel gereksinimli bireylerin kaynaştırma eğitimini teşvik etmektedir. Bu yasada okul idaresi ve öğretmenlere özel gereksinimli öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve tanılanması ile bireysel eğitim planlarının hazırlanması sorumlulukları verilmektedir. Ayrıca bu yasa ailelere çocuklarının özel eğitim gereksinimleri ile ilgili bazı haklar da sunmaktadır. Diğer yandan İrlanda’da zihin yetersizliği olan bireylerin ailelerine ve onlarla ilişkisi olan tüm kurumlara destek olan “Inclusion Ireland” adında bir kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluş hazırlamış olduğu yıllık raporda yapmış olduğu çalışmaları özetlemiştir. Inclusion Ireland tarafından özel gereksinimli çocukların aileleri için aile iletişim ağı oluşturulmuş, bölgesel ofisler kurulmuş, çeşitli eğitim çalışmaları düzenlenmiş, danışmanlık eksikleri giderilmeye çalışılmış, halka açık yerlerdeki tuvaletler fiziksel yetersizliği olan bireylere göre düzenlenmiş, rehabilitasyon servisleri oluşturulmuş, Eğitim ve Yetenek Bakanı ile bir araya gelinip görüş alışverişinde bulunulmuş, yasal düzenlemeler ve uygulamalar takip edilmiş ve çeşitli eğitimler verilerek yetersizliği olan bireyler ile ilgili ailelere ve bireylere destek sağlanmaya çalışılmıştır (Inclusion Ireland, 2014).

İsveç’te kaynaştırma eğitimi. İsveç eğitim sistemi İsveç Eğitim Yasası’na göre ele alınmakta ve buna göre ocuk bakımından okula geçiş sürecine kadar herkesi eşit olarak eğitim hizmetlerine ulaştırmak temel prensiptir. Bu yasa kapsamında özel desteğe ihtiyaı olan öğrenciler diğer öğrencilerden farklı bir grup olarak tanımlanmakta ve bu öğrencilerin hakları ayrı olarak belirlenmektedir. Okul yönetimi bu öğrencilerle ilgili eylem planı hazırlanmasından sorumlu tutulmaktadır. Öğretmenler, veliler ve özel eğitim öğretmenleri bu planı işbirliği içinde ekip olarak oluşturmaktadır. Bu plan; öğrencilerin gereksinimlerini tanımlayan ve bu gereksinimlerin hangi şartlarla karşılanacağını belirten, öğrencideki gelişimin ölçüldüğü ve içeriğinde değişiklik yapmanın mümkün olduğu bir plandır. İsveç eğitim sistemi bütün öğrencilerin kişisel gelişim ve öğrenme deneyimleri açısından aynı haklara sahip olduğu felsefesine sahiptir. Kaynaştırma terim olarak geçmese de, bütün öğrencilerin genel eğitim sınıflarında ve ocuk bakım gruplarında olmaları teşvik edilmektedir. Ayrıca ğrenme güçlüğü olan bireyler için özel bir program -sarskola- bulunmaktadır. Bu program 1996 yılından bu yana belediyelere ait yerel okul idarecilerince uygulanmaktadır (European Agency, 2018f).

İspanya’da kaynaştırma eğitimi. İspanya eğitim sistemi ile ilgili genel yasalar şunlardır: İspanya Anayasası (1978), Eğitim Haklarına İlişkin Anayasa (1978), Eğitim Yasası (2006) ve Eğitim Kalitesinin Artırılması Yasası (2013). İspanya Anayasası bütün vatandaşların eğitim ile ilgili haklarının devlet garantisine alındığını ifade etmektedir.

Eğitimde Kalitenin Artırılması Yasası (ulusal düzeyde) eğitim haklarının yasal çerçeve içerisinde sağlanmasını güvence altına almaktadır. Devlet bütün vatandaşlarına ücretsiz, zorunlu eğitimi 16 yaşına kadar vermekle sorumludur. Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı merkezi yönetimde eğitim hizmetlerinden sorumlu birimdir (European Agency, 2018g).

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim sistemine katılımları; kaynaştırma eğitimi uygulamalarıyla, normalleştirme çalışmalarıyla ve ayırım yapılmadan sağlanmaktadır. Bu öğrenciler için özel eğitim 21 yaşına kadar sürebilmektedir. İspanya Krallık Yasası'na göre de özel gereksinimli öğrenciler kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda ve kaynaştırma müfredatına göre eğitim görmektedirler. Eğer bir öğrencinin kaynaştırma okuluna gitmesi uygun değilse, bu öğrenci özel eğitim okulunda eğitim görmektedir. Eğitim sistemi genel eğitim okullarında özel gereksinimli öğrencilerin başarısı için gerekli desteği/kaynağı sunmaktadır. Eğitimde Kalitenin Artırılması Yasası'nda özel eğitim gereksinimi olan dört gruptan bahsedilmektedir. Bu gruplar; özel gereksinimli öğrenciler, üstün yetenekli öğrenciler, İspanya eğitim sistemine geç dâhil olanlar ve özel öğrenme güçlüğü olanlardır (European Agency, 2018g).

Ayrıca eğitimle ilgili mevzuatta özel gereksinimli öğrencilerin özel eğitim okullarında veya kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda eğitim alabilecekleri ifade edilmektedir. Dolayısıyla özel gereksinimli öğrenciler performanslarına uygun eğitim planları hazırlanarak kaynaştırma eğitimi sağlanan okullara devam edebilmektedirler. Eğitim Kalitesinin Artırılması Yasası'na göre yeni bir çerçeve düzenlenmiş ve üstün yetenekli, özel gereksinimli ve yabancı uyruklu öğrencilere eğitimde normalleştirme kapsamında hizmet sağlanmaya başlamıştır. Bu kapsamda özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda özel eğitim sınıflarına veya performans ve yeteneklerine göre genel eğitim sınıfına katılmaları sağlanmaktadır. Sonuç olarak, Eğitimde Kalitenin Artırılması Yasası önceki yasalarda geliştirmiş olan kaynaştırma eğitimi uygulamaları ile ilgili eğitsel gereklilikleri geliştirmekte ve yaygınlaştırmaktadır (European Agency, 2018g).

Yunanistan'da kaynaştırma eğitimi. Yunanistan eğitim sistemi her sosyo-ekonomik seviyeden bütün vatandaşlarına ücretsiz eğitim sunmaktadır ve 6-15 yaş arası eğitim zorunludur. Yunanistan yasalarında genel yaklaşım olarak erkek ve kadın fark etmeden bütün Yunan vatandaşlarının eşit haklara ve sorumluluklara sahip olduğu yer almaktadır. 2817/2000 sayılı yasaya göre; zihin yetersizliği, işitme yetersizliği, nörolojik veya ortopedik yetersizliği ya da ciddi kalp problemi, dil ve konuşma yetersizliği, disleksi gibi özel öğrenme güçlüğü, otizmi veya gelişimsel yetersizliği olan öğrenciler özel gereksinimli öğrenciler olarak tanımlanmıştır. Özel eğitimle ilgili yasal düzenlemeler özel gereksinimli bireylerin tüm öğrencilerle kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda bütünleştirilmesini de içermektedir (European Agency, 2018h).

“Tanılama, Değerlendirme ve Destek Servisleri”; öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarını hazırlar ve bu uygulama kaynaştırma yasalarının okullardaki uygulamasının bir parçasıdır. 2817/2000 sayılı yasaya göre dört yaşından 22 yaşına kadar kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda bu öğrencilere özel eğitim hizmetleri sağlanmaktadır. Bu yasaya göre öğrenciler öncelikle “Tanılama, Değerlendirme ve Destek Servisi” tarafından görevlendirilen öğretmen desteğiyle normal sınıflara yerleştirilmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimini düzenleyen 2817/2000 sayılı yasa özet olarak; bütün özel gereksinimli öğrencilere ücretsiz devlet eğitimi sunma ve “Tanılama, Değerlendirme ve Destek Servislerinin” ücretsiz danışmanlık sunması işlemlerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, Yunan işaret dili ve Braille kursu düzenlenmekte ve kaynaştırma eğitimi düzenlemeleri için destek servisleri sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra erken eğitimi destekleyen aralıksız programlar

yürütölmekte ve öğretmenler, stajyerler, eğitimciler, sosyal çalışmacılar, psikolog ve diğer uzmanlar için uygulamalı eğitim imkânları sunulmaktadır (European Agency, 2018h).

Litvanya’da kaynaştırma eğitimi. Litvanya’da özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgi temel yasal düzenlemelerden biri 25 Haziran 1991 yılında çıkarılmış olan Eğitim Reformu Yasası’dır. Bu yasa ile engellilere çalışma, eğitim görme ve ulaşım hakları verilmektedir. Ayrıca engel türü ve derecesi ne olursa olsun, tüm engelli vatandaşlar diğer Litvanya Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı haklara sahip olmuşlardır. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili bir diğer yasal düzenleme ise 1993 yılında çıkarılmış olan Kaynaştırma Eğitimi Kurumları’nda Özel Eğitim Gereksinimli ocuklara Özel Eğitim Yasası’dır. Bu yasa kapsamında kaynaştırma eğitimi sağlanan sınıflarda, kaynaştırma müfredatı, özel eğitim uygulamaları ve bireysel eğitim planları uygulanmaktadır. Ayrıca kısmi kaynaştırma sınıfı veya özel eğitim sınıfı oluşturulabilmektedir (European Agency, 2018i).

Litvanya, bağımsızlığını kazandıktan sonra Litvanya Eğitim Bakanlığı özel eğitim uygulamalarını, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler ocuk Hakları, Salamanca Bildirgesi ve Dünya Eğitim Forumu (Dakar) ölçütlerine göre uyarlamak için acilen eğitim uygulamalarını geliştirme ihtiyacı duymuştur. Litvanya’da her geçen yıl, özel eğitim hizmeti alan öğrenci sayısında artış görölmektedir. 2010-2011 öğretim yılında kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda eğitim gören özel gereksinimli öğrenci sayısı 41.600 olarak belirlenmiş ve bu sayı tüm ortaokul öğrencilerinin %10,1’ine denk gelmektedir. Aynı şekilde 2010-2011 öğretim yılında 62 özel eğitim okulunda 3.860 öğrencinin eğitim aldığı tespit edilmiş ve özel gereksinimli öğrencilerin %9,2’sinin ayrı özel eğitim okullarında eğitim aldığı görölmektedir. Öğrencilerin öncelikle kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda eğitim almaları gerekmektedir. Özel eğitim okullarında eğitim alan öğrenci sayısında azalma görölmektedir. Sayısal verilere göre özel gereksinimli öğrencilerin %1,1’i ayrıştırılmış özel eğitim okullarına devam etmekteyken %89’u genel eğitim okullarına devam etmektedir. Kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda müfredat, özel yetişmiş personel, bireysel eğitim planı ve özel uygulamalı yöntem sunulmaktadır (European Agency, 2018i).

Avrupa’nın farklı ölkelerinde ve Türkiye’de kaynaştırma eğitimi konusunda çeşitli yasal düzenlemelerin gerçekleştirildiği ve bu yasal düzenlemelerin uygulamaya yansımada farklılıklar olduğu görölmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde Türkiye’de kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasalar ve uygulaması ile ilgili sınırlı sayıda çalışma olduğu gözlenmiş, alanyazındaki eksikliğin ortaya konması amaçlanmıştır. Konuyla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmada (Vural ve Yücesoy, 2003) kaynaştırma eğitimi öncelikli olarak ele alınmamış, genel olarak özel eğitimde yasaların Avrupa Birliği [AB] uyum sürecinin bir yansıması olduğu, ancak mevzuatta belirtilenlerin uygulamada yer alıp almadığının kesin bir şekilde ortaya konulmadığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada ise özel eğitimde kaynaştırma eğitimi üzerinde odaklanılarak Avrupa ve Türkiye’de yasal düzenlemeler ile ilgili teori ve uygulama durumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca gelişmiş ölkeler olarak nitelendirilen Avrupa ölkeleri ile Türkiye’deki kaynaştırma eğitimi ile ilgili mevcut sistemin teorik ve uygulamadaki yansımasının ortaya konması; kaynaştırma eğitimi ile ilgili çalışan uzmanlar, eğitim politikası üretenler ve diğer paydaşlar için önemli bilgiler ve öneriler sunacağı düşünölmektedir.

Bu çalışmanın amacı, kaynaştırma eğitiminin Türkiye’de ve Avrupa’da yasalarda nasıl düzenlendiğini betimlemek ve yasaların uygulanması ile ilgili yapılan araştırmalardan yola çıkılarak kaynaştırma eğitiminin uygulanması ile ilgili mevcut

durumu ortaya koymaktır. Bu amaçla, Türkiye’de ve Avrupa’da kaynaştırma ile ilgili yasal düzenlemelerin neler olduğu, kaynaştırma eğitimi ile ilgili fiziksel ve öğretimsel düzenlemelerde benzer ve farklı yönlerin olup olmadığı ve yasaların uygulamalara hangi ölçüde yansıdığı sorularına cevap aranmıştır. Bu araştırma kapsamında kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasal düzenlemelerin mevcut durumu ve uygulamadaki yansımalarıyla ilgili dokuz ülkeden elde edilen bilgilerin ileride gerçekleştirilecek araştırmalara bir alt yapı oluşturacağı düşünülmekte ve araştırma sonucunda ortaya çıkacak öneriler açısından bu araştırmanın ulusal ve uluslararası alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma desenine göre desenlenmiş ve durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye’de ve Avrupa’da özel gereksinimli bireyler için hazırlanan mevcut yasal düzenlemelerde kaynaştırma eğitiminin ne şekilde yer aldığı ve uygulamadaki durumu ile ilgili yapılan çalışmalar betimsel olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada veriler Eskişehir Osmangazi Üniversitesi uzaktan erişim kütüphane veri tabanından ve Yükseköğretim Kurulu veri tabanından anahtar kelimeler yazılarak toplanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Veri Toplama ve Analizi

Kaynaştırma eğitiminin yasalardaki ve uygulamadaki durumunu araştırmak için öncelikle Eskişehir Osmangazi Üniversitesi uzaktan erişim kütüphane veri tabanında “kaynaştırma yasa” ve “bütünleştirme yasa” anahtar kelimesi ile tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda doğrudan anahtar kelimelerle ilgili çalışma bulunamamıştır. Tarama sonuçları analiz edilirken çalışmaların başlıkları ve özet kısımları incelenerek araştırma kapsamına dâhil edilip edilmemesine karar verilmiştir. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi’nde “kaynaştırma” ve “bütünleştirme” anahtar kelimesi ile araştırmayı gerçekleştiren yazarlar tarafından tarama gerçekleştirilmiştir. Tarama sonucunda konuyla ilgili Sadioğlu, 2011; Akcan, 2013; Güzel, 2014; Çerezci, 2015 ve Zeybek, 2015 olmak üzere beş teze ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanında çevrimiçi olarak “inclusive education law”, “inclusive education act”, “inclusive education europe” ve “inclusive education policy” ve “inclusion” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Anahtar kelimeler araştırmada ulaşılmak istenen Avrupa’daki ve Türkiye’deki kaynaştırma eğitimi ile ilgili Türkçe ve İngilizce’deki kapsayıcı kelimeler olduğu düşünülerek belirlenmiştir. Tarama sonuçlarına göre Vural ve Yücesoy, 2003; Tsokova ve Becirevic, 2009; Drudy ve Kinsela, 2009; Göranssen, Nilholm ve Karlsson, 2011; DiNuova, 2012; Giangreo ve Doyle, 2012; Melekoğlu, 2014; Norwich, 2014; Inclusion Ireland, 2014; Engsgig ve Johnstone, 2015; Genova, 2015; Kanter, Damiani ve Ferri, 2015 ve Petrella, 2015 çalışmalarına ulaşılmıştır. Makale taraması İngilizce ve Türkçe dillerinde yapılmıştır. Ülkelerin seçiminde ülkedeki kaynaştırma uygulaması ile ilgili bilgi veren ve ülkedeki kaynaştırma yasaları ile ilgili değerlendirme yapılan ülkeler seçilmiştir. Veri tabanı taramalarından sonra ülkemizdeki yasal düzenlemeler ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı internet sitesinde (www.meb.gov.tr) mevzuat bölümü incelenmiştir. Ayrıca Avrupa’daki kaynaştırma eğitimi uygulamaları ile ilgili olarak ülkelerin eğitim bakanlıklarının internet sitelerinden yasal düzenlemeler konusunda bilgi elde edilmiştir. Çalışma kapsamında veri toplarken herhangi bir zaman aralığı sınırlamasına gidilmemiştir fakat araştırmanın yapıldığı tarih olan 2018 yılı Ocak ayına zaman olarak daha yakın olan bilgiler tercih edilmiştir.

Bu alışma kapsamında elde edilen verilerin doküman analizi yöntemi ile analiz edilmesi sürecinde a) genel yasalar, b) kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasalar, c) özel eğitim ile ilgili istatistiksel veriler, d) yasaların uygulamadaki durumuyla ilgili araştırma sonuçları açılarından değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Kaynak taraması sonucunda öncelikle Türkiye’de ve Avrupa ülkelerinde kaynaştırma eğitiminin uygulamadaki durumunu değerlendirmek amacıyla toplam dokuz ülkeyle ilgili araştırma yapılmıştır. Avrupa’daki ülkelerin belirlenmesinde belirlenen anahtar kelimelerle yapılan taramalarda ülkelerindeki kaynaştırma eğitimi ile ilgili teori ve uygulamada bilgiler veren makalesi bulunan ülkeler olması ölçüt olarak alınmıştır. Bu çerçevede Türkiye ile ilgili altı, İtalya ile ilgili üç, İrlanda ile ilgili iki, İngiltere, İsveç, Danimarka, Litvanya, İspanya ve Yunanistan ile ilgili birer araştırmaya ulaşılmıştır. Ayrıca Bulgaristan ve Bosna Hersek’in beraber incelendiği bir araştırma da, Avrupa genelinin kaynaştırma eğitimi açısından değerlendirilmesi gerçekleştirildiği için bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Nitel araştırmalarda toplanan verilerin güvenilirliğinin tespiti için araştırmacıların/uzmanların kodlamaları karşılaştırılmaktadır. Güvenirlik oranının tespiti kodlamalardaki görüş birliği/(görüş ayrılığı + görüş birliği) x 100 formülü (Miles ve Huberman, 1994) kullanılarak hesaplanmaktadır. Hesaplanan bu oranın %80’i geçmesi durumunda, araştırmada toplanan verilerin güvenilirliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmaktadır (Kabakçı Yurdakul, 2013). Anahtar kelimeler birinci yazar tarafından başlık, özet, içerik kriterlerine göre incelenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen toplam çalışmaların (18) yarısı (n=9) yansız atama yoluyla seçilerek ikinci yazar tarafından okunarak incelenmiştir. Karşılaştırılan formlarda formül de kullanılarak %88 oran belirlenmiştir.

Bulgular

Türkiye’de Yapılan alışmalar

Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasal düzenlemelerde; öğrenciler için BEP hazırlanması, eğitim ortamlarında BEP Geliştirme Birimi kurulması, sınıf mevcutlarının sınıftaki özel gereksinimli öğrenci sayısına göre düzenlenmesi, özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile aynı eğitim kurumlarında eğitimlerini sürdürmeleri, destek eğitim odası açılması ve ailelerin bilgilendirilmesi gereklilikleri yer almaktadır. Sadioğlu (2011) yaptığı çalışmada kaynaştırma eğitiminin sağlandığı okullarda fiziksel düzenlemelerin yapılmadığını, ailelerin bilgilendirilmediğini ve BEP Geliştirme Birimlerinin oluşturulmadığına belirlemiştir. Ayrıca Akcan (2013) yaptığı araştırmada; kaynaştırma eğitimi sağlanan sınıfların mevcutlarının özel gereksinimli öğrenci sayısına göre düzenlenmediğini ve BEP Geliştirme Birimlerinin oluşturulmadığına belirtmektedir. Bunun yanı sıra Güzel (2014) de kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda fiziksel düzenlemelerin yapılmadığı, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenci sayısına göre düzenlenmediği, BEP hazırlanmadığı ve ailelerin bilgilendirilmediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu çalışmalarla benzer bir şekilde Melekoğlu (2014) yapmış olduğu bir araştırmada; araştırmaya katılan öğrencilerin %98,1’ine BEP hazırlanmış olmasına rağmen, %85,2’sinin bireysel farklılıklarına göre uygun eğitim almadıkları sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir araştırmada ise erezci (2015) öğretmenlerin BEP hazırladıklarını ancak uygulamada yeterli olmadıklarını, aile eğitimi programı hazırlama ve uygulama konusunda öğretmenlerin yeterli olmadıklarını ve okulların fiziksel ve eğitsel ortamlarında düzenleme yapma düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Türkiye’de kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerin uygulanmasına yönelik Zeybek (2015) tarafından yapılan bir çalışmada; kaynaştırma öğrencileri için BEP hazırlanmadığı ve fiziksel düzenlemelerin yapılmadığı belirlenmiştir.

Avrupa’da Yapılan Çalışmalar

Dünya’da bir milyardan fazla insanın engelli olduğu tahmin edilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011; Kanter ve diğ., 2015). Engelli bireylerin bir kısmı normal gelişim gösteren akranları ile eşit şartlarda eğitim alabilmekteyken birçok engelli birey ise herhangi bir eğitim alamamaktadır. 2006 yılında Birleşmiş Milletler; Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşmeyi kabul etmiştir. Bu sözleşmenin 24. maddesinde, taraf olan ülkelerin “engelli bireylere kaynaştırma eğitimi sağlanmasının her kademe ve ömür boyu garanti altına alması” istenmektedir. Kanter ve arkadaşları (2015) yapmış oldukları çalışmalarında İtalya’da Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin 24. maddesinde belirtilen gerekliliklerin kaynaştırma eğitimi bağlamında hangi seviyede uygulandığını değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar, İtalya’nın kaynaştırma eğitiminde lider bir ülke olduğunu ifade etmektedir. Engelli bireylerin her kademe ve ömür boyu kaynaştırma eğitimi aldıkları İtalya’nın bu konudaki deneyimlerinin diğer ülkelere 24. maddenin uygulanması açısından yardımcı olabileceği belirtilmektedir. İtalya dünyada özel gereksinimli bireylerin en yüksek oranda genel eğitim sınıflarında eğitim aldıkları ülkedir (Giangreco ve Doyle, 2012; Kanter ve diğ., 2015). Ayrıca İtalya’da engelli bireylerin %98’inin ve otizmi olan bireylerin %93’ünün kaynaştırma eğitimi sağlanan sınıflarda olduğu tahmin edilmektedir (DiNuovo, 2012; Kanter ve diğ., 2015). Bu oranlar İtalya’da Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin 24. maddesinin uygulandığını ve engelli bireylerin büyük çoğunluğunun kaynaştırma eğitimine dâhil edildiğini göstermektedir.

Bir başka Avrupa ülkesi olarak İngiltere’de kaynaştırma uygulamaları ile ilgili Norwich (2014) tarafından yapılan çalışmada devletin kaynaştırma ilkelerine uygun öneriler geliştirmek yerine “kaynaştırmanın önünde önyargı” olduğu ifadesinin arkasına saklandığı belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada özel eğitim ve engellilik konularındaki politikaların ve uygulamaların daha güçlü hale getirilmesi ve ekonomik dinamiklere sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Diğer bir Avrupa ülkesi olarak Danimarka’daki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili Ensgig ve Johnstone (2015) yapmış oldukları çalışmada; son 15 yıla bakıldığında Danimarka’da kaynaştırma eğitimi ile ilgili politikaların Salamanca Bildirgesi ve Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan yasal mevzuattan etkilendiğini ifade etmektedirler. Danimarka Meclisi’nin 2012 yılında çıkardığı bir yasa ile bir öğrencinin eğitim gereksinimi dokuz saat destek eğitimi ile giderilemediği durumda ayrı bir özel eğitim okuluna veya sınıfına yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Danimarka’nın hedefi tüm öğrencilerin %96’sı genel eğitim sınıflarında eğitim almasıdır. Bu hedef yaklaşık 10.000 özel gereksinimli öğrencinin özel eğitim okullarından alınıp genel eğitim sınıflarına yerleştirilmesini gerektirmektedir. Bu durum Danimarkalı öğretmenlerin bu öğrencilere destek olacak pedagojik eğitim ve yeterliğe sahip olmama problemlerini ortaya çıkarmaktadır.

Avrupa ülkesi olarak İrlanda’daki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili Drudy ve Kinsella’nın (2009) yaptıkları çalışmada; İrlanda eğitim sisteminin tam kaynaştırmaya yönelik olarak dört alanda (sosyal sınıf, cinsiyet, etnisite ve engellilik) kayda değer ilerleme sağladığı belirtilmektedir. İrlanda eğitiminde 1990’ların başlarından itibaren önemli politik gelişmeler olmuş ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerle eğitimde eşitlik artmış ve okullarda kaynaştırma uygulamaları yaygınlaşmıştır. Ayrıca okuldan diplomasız mezun olma sayılarında azalma olmuştur.

Bir başka Avrupa ülkesi olan İsveç’teki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili Göransson ve arkadaşları (2011) yaptıkları çalışmada; engelli öğrencilerin eğitim desteği ihtiyaçları bağlamında İsveç zorunlu okul sisteminin tüm öğrencilerin takip edecekleri tek bir hattan oluşan bir sistem olarak değerlendirdiğini belirtmişlerdir. İsveç

eğitim sistemi ile ilgili yapılan analize göre üç tema ortaya çıkmıştır: Değerler ve hedefler, öğrencilerin yerleştirilmesi ve organize edilmesi, desteğin sağlanmasında özel gereksinim kategorisinin önemi. Bu analiz sonucunda oldukça karışık bir resim ortaya çıkmıştır. Devlet politikaları belediye ve okul seviyeleriyle ilgili birçok yoruma açık nokta bırakmaktadır ve bu durum uygulamada yaygın farklılıklara neden olmaktadır. Araştırmacılara göre İsveç devlet politikaları, genelde ifade edildiği gibi yeterince kaynaştırıcı değildir. İsveç eğitim sisteminde farklılıkları olumlu görmeyi başarmak zor görünmektedir. Çoğu öğrenci okula katılımdan hoşlanmış gibi görünmekte ve İsveç sınıflarının genel olarak demokratik olduğu belirtilmektedir.

Genova (2015) Litvanya, İspanya ve Yunanistan'daki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yaptığı çalışmada; Avrupa Engelliler Stratejisi 2010-2020'ye göre kaynaştırma eğitiminin anahtar yaklaşım olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada Litvanya, İspanya ve Yunanistan'da engelliler ile ilgili yerel kuruluşlardan bilgi elde edilmiş ve kaynaştırma eğitimi uygulamalarıyla ilgili Avrupa Birliği politikalarının uygulanması değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda 58 genç engellinin görüşüne göre, kaynaştırma eğitimine ulaşmak için kültürel ve geleneksel engellerin yanı sıra fiziksel engeller de bulunduğu belirlenmiştir. Bu engeller Litvanya, İspanya ve Yunanistan'da Avrupa Birliği politikalarına zıt bir yaklaşımın ortaya koyulduğunu göstermektedir. Ayrıca Tskova ve Becirevic (2009) yapmış oldukları çalışmada Bulgaristan ve Bosna Hersek'teki kaynaştırma eğitimindeki gelişmeleri Avrupa Birliği'ne katılım bağlamında incelemiştir. Çalışmada kaynaştırma ile ilgili politika üretenlerin bakış açılarına odaklanılmış ve iki ülke için de algılanan ve uygulanan kaynaştırma eğitimi reformlarında önemli benzerlikler tespit edilmiştir. Fakat yapılan analiz sonucunda iki ülkede de kanunlar ve uygulanması ile ilgili bölgesel düzeyde güçlü bir işbirliğine ve birlikteliğe ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde; Türkiye'de ve Avrupa'da kaynaştırma eğitimi yasalarla düzenlenmekte ve eğitim ortamlarında uygulanmaktadır. Kaynaştırma eğitiminin özel gereksinimli bireylerin genel eğitim sınıflarında, akranlarıyla, fiziksel ve öğretimsel düzenlemeler yapılarak uygulanması konusu daha önceki bölümlerde üzerinde durulmuştur. Kaynaştırma eğitimi ulusal ve uluslararası düzeyde yasal zemine oturtularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'de ve Avrupa'da kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler ve bu düzenlemelerin uygulamadaki durumu bu çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Genel olarak kaynaştırma eğitimi ile ilgili; özel gereksinimli bireylerin akranları ile genel eğitim sınıflarında eğitim almaları gerektiği, BEP Geliştirme Birimi kurulup BEP hazırlanması gerektiği, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenci sayısına göre düzenlenmesi gerektiği ve öğrencilerin destek eğitim sınıflarından faydalanması gerektiği belirtilmektedir. Uygulamaya bakıldığında ise; Zeybek 2015; Sadioğlu 2011; Akcan 2013; Güzel 2014; Melekoğlu 2014 ve Çerezci 2015 yapmış oldukları çalışmaların sonuçlarına göre yasalarda yapılan düzenlemelerin genel olarak uygulamaya yansımada ve uygulamada problemler yaşandığı anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde Avrupa'da özel gereksinimli bireylerin kaynaştırma eğitimleri ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler ve uygulamadaki durum incelenmiştir. Ülkeler bireysel olarak değerlendirildiğinde; İtalya'da yasal düzenlemelerde özel gereksinimli bireylerin tanınması, eğitim planı hazırlanıp genel eğitim sınıflarında eğitim almaları ve sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrencilere göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Kanter ve arkadaşları (2015) yapmış oldukları çalışmada İtalya'nın Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 24. maddesine

göre hareket ettiğini, İtalya'nın kaynaştırma eğitiminde lider ülke olduğunu, özel gereksinimli öğrencilerin tamamına yakının gerekli düzenlemeler yapıp genel eğitim sınıflarında eğitim gördüklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir çalışmada Petrella (2015) İtalya'daki kaynaştırma uygulamalarının kanunlardaki ve okullardaki durumunu açıklamakta ve İtalya Anayasası'na göre herkesin eşit olduğunu; cinsiyet, dil, din, ırk, politik düşünce, kişisel ve sosyal durumuna göre ayrımcılık yapılamayacağını belirtmektedir. Ayrıca İtalya Anayasası'nın 34. maddesinde okulların herkese açık olduğu ifade edilmektedir. İtalya'da 1971 yılında başlayan kaynaştırma uygulamaları günümüzde, 2010 ve 2012 yıllarındaki düzenlemelerle daha eşitlikçi ve kapsayıcı eğitim olarak tanımlanmaktadır. 2012 yılında özel gereksinimli bireylerin bir çatı altında toplanmasını sağlayan düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre sınıflarda bireyselleştirilmiş eğitim planları ile daha kaynaştırıcı uygulamalar yaygınlaşmış ve yetersizliği olan öğrenciler her eğitim kademesinde genel eğitim okullarına dâhil olmuşlardır. Ayrıca okullara her öğrenci için önündeki engelleri kaldırma görevi verilmiştir. Bu çerçevede genellikle 20 kişilik öğrencilerin olduğu sınıflara yetersizliği olan en çok iki öğrenci yerleştirilmiş ve her sınıfta bu öğrenciler için destek öğretmeni görevlendirilmiştir. Destek öğretmenleri özel eğitim konusunda uzmanlaşmış kişilerden oluşmaktadır. 2013-2014 öğretim yılından itibaren her okula, bu öğrenciler için eğitim planı hazırlama ve yılsonunda bu plana ne kadar uyulduğu konusunda ölçme ve değerlendirme yapma sorumluluğu verilmiştir. 2012 yılında çıkarılmış olan kanunun 128. maddesine göre tüm öğretmenler ve yöneticiler özel eğitim gereksinimi ile ilgili eğitim almışlardır. Bu doğrultuda iki yıl içinde ilk etapta 260 kurs açılmış, 13.650 öğretmen eğitilmiştir. Ayrıca İtalya Eğitim Bakanlığı'nın internet sitesinde özel eğitim ile ilgili 26 eğitim yazılımı bulunmakta ve istenildiğinde eğitimciler tarafından kolayca indirebilmektedirler.

İngiltere'deki yasal düzenlemelerde; özel gereksinimli bireylerin değerlendirilmesi, planların hazırlanması ve devlet destekli yoğun eğitim almaları gerektiği belirtilmektedir. Norwich (2014) yapmış olduğu çalışmada, devletin "kaynaştırmanın önünde ön yargı var" ifadesinin arkasına saklanmak yerine, daha güçlü politikalara ve ekonomik yatırımlara ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. İngiltere'nin kaynaştırma eğitimi ile ilgili problemler yaşadığı anlaşılmaktadır.

Danimarka'daki yasal düzenlemelerde; özel gereksinimli bireyler için genel eğitim ortamlarında sağlanan tamamlayıcı eğitimin (ilave dokuz saat) yetersiz kaldığı durumlarda özel eğitim desteği sunulması gerektiği belirtilmektedir. Engsgig ve Johnstone (2015) yapmış olduğu çalışmada 2012 yılına kadar evrensel olarak kabul görmekte olan ilkeler kapsamında kaynaştırma eğitimi uygulamaları gerçekleştirilirken, 2012 yılından itibaren maddi gerekçelerle özel gereksinimli bireyler özel eğitim ortamlarından genel eğitim sınıflarına hiçbir düzenleme yapılmadan yerleştirilmeye başlamıştır. Bu noktada öğretmenlerin gerekli donanımına sahip olmamaları sorunu ortaya çıkmıştır.

İrlanda'da özel gereksinimli bireyler için eğitim haklarını garantiye alan yasal düzenlemelerde; kaynaştırma eğitimi teşvik edilmekte ve özel gereksinimli bireylerin eğitim gereksinimlerinin belirlenip eğitim planlarına göre uygun eğitim alması gerektiği ifade edilmektedir. Drudy ve Kinsella (2009) yapmış oldukları çalışmada, 1990'ların başından itibaren önemli politik gelişmeler olduğu, bununla birlikte eğitimde eşitliğin ve kaynaştırma uygulamalarının arttığı belirtilmektedir. Ayrıca İrlanda'da zihin yetersizliği olan bireylerin ailelerine ve onlarla ilişkisi olan tüm kurumlara destek olan bir sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluş, Inclusion Ireland (2014), hazırlamış olduğu yıllık raporda yapmış olduğu çalışmaları özetlemiştir. Bu rapora göre;

aile iletişim ağı oluşturulmuş, bölgesel ofisler kurulmuş, eğitim çalışmaları düzenlenmiş, danışmanlık eksikleri giderilmeye çalışılmış, halka açık yerlerdeki tuvaletler fiziksel engelli bireylere göre düzenlenmiş, tedavi servisleri oluşturulmuş, Eğitim Bakanı ile bir araya gelinip görüş alışverişinde bulunulmuş, yasal düzenlemeler ve uygulamalar takip edilmiş ve eğitimler verilerek yetersizliği olan bireyler ile ilgili ailelere ve bireylere destek sağlanmaya çalışılmıştır.

İsveç'teki yasal düzenlemelerde herkesin eşit eğitim hakkına sahip olduğu, özel gereksinimli öğrenciler ile ilgili okulların eylem planı hazırlaması gerektiği ve bu öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitim almaları gerektiği belirtilmiştir. Göransson ve arkadaşları (2011) yapmış oldukları araştırmada, İsveç politikalarının genelde ifade edildiği gibi kaynaştırıcı olmadığı ve kaynaştırma eğitiminin uygulanması konusunda problemler yařandđını belirtilmiştir.

İspanya'da yasal düzenlemelerde özel gereksinimli bireylerin değerlendirilmesi gerektiği ve uygun olduğu belirlenen öğrencilerin genel eğitim okullarında eğitim planlarının hazırlanarak kaynaştırma eğitimi sağlanan okullara gidebileceği ifade edilmektedir. Benzer bir şekilde Yunanistan zel eğitim yasal düzenlemeleri de özel gereksinimli öğrencilerin bütün öğrencilerle genel eğitim okullarında bütünleşmesini içermektedir. Ayrıca Litvanya yasal düzenlemelerinin oluşturulmasında evrensel ölçütlere uyma çabasında bulunduğu görülmekte ve kaynaştırma eğitimi sağlanan okullarda müfredat geliştirme, özel personel yetiştirme, BEP hazırlama ve uygulamalı yöntem becerisi kazandırma konusunda çalışmalar yapıldđı belirtilmektedir. Genova (2015) Litvanya, İspanya ve Yunanistan'daki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yaptđı çalışmada kaynaştırmanın önünde bazı engellerin olduğunu ve bu engellerin Avrupa Birliği politikalarının tam tersi bir durum oluşturduğunu belirtmektedir.

Bu alışma çerçevesinde değerlendirilen Türkiye, İngiltere, Danimarka, İspanya, İsveç, Yunanistan, Bosna-Hersek, Bulgaristan ve Litvanya'da kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler bulunmasına rağmen uygulamada problemler yařandđı, teorisinin pratikte yeterince gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, çalışma kapsamında incelenen İrlanda ve İtalya'da ise kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerin yaygın bir şekilde uygulandığı ifade edilebilmektedir.

Öncelikle kaynaştırma eğitimi sağlanan sınıfların mevcudunun düzenlenmesi ve bu sınıflarda özel eğitim alanında eğitim almış destek ğretmenlerinin istihdam edilmesi kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında önemli bir uygulama olarak kabul edilebilir. Ayrıca okulların öğrenciler için bireysel eğitim planı hazırlaması ve yılsonunda bu plandaki hedeflere ulaşma konusunda değerlendirilme sorumluluğunun verilmesi kaynaştırma uygulamalarında hesap verilebilirlik açısından önemli bir uygulamadır. Bir diğer etkili uygulama ise idareci ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim almaları ve bilgiye kolay ulaşmak için bakanlıkların internet tabanlı eğitim yazılımları hazırlayıp eğitimcilere ücretsiz erişimin sağlamasıdır. Bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da Inclusion Ireland (2014) gibi, yapılan çalışmalara somut destek sağlamasının daha başarılı kaynaştırma uygulamalarının gerçekleşmesine katkı sağlayacağı dşnlmektedir.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2005). 5378 sayılı engelliler hakkındaki kanun, 01.07.2005 tarih ve 25868 sayılı Resmi Gazete.
- Akcan, E. (2013). *Genel eğitim sınıflarındaki kaynaştırma öğrencileri için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen eğitim-ğretim etkinliklerinin uygulanma*

- düzeyinin araştırılması.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çerezci, Ö. (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan kaynaştırma eğitimi uygulamalarının kaynaştırma kriterleri açısından değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dede, Ş. (1996). Salamanca bildirgesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 91-94.
- Diken, İ. H. ve Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. İ. H. Diken, (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* (1. Baskı) içinde (2-23). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- DiNuovo, S. (2012). Rethinking inclusion and its conditions: A reply to Giangreco, Doyle & Suter. *Life Span and Disability: An Inter disciplinary Journal*, 15(2), 75–83.
- Drudy, S., & Kinsella, W. (2009). Developing an inclusive system in a rapidly changing European society. *International Journal of Inclusive Education*, 13(6), 647-663.
- Engsig, T. T., & Johnstone, C. J. (2015). Is there something rotten in the state of Denmark? The paradoxical policies of inclusive education—lessons from Denmark. *International Journal of Inclusive Education*, 19(5), 469-486.
- Eripek, S. (2007). Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları. S. Eripek (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* içinde, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- European Agency. (2018a). National Organisation of Provision. <https://www.european-agency.org/national-policy-and-provision> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018b). Italy. <https://www.european-agency.org/data/italy> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018c). UK (England). <https://www.european-agency.org/data/united-kingdom-england> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018d). Denmark <https://www.european-agency.org/data/denmark> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018e). Ireland <https://www.european-agency.org/data/ireland> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018f). Sweden <https://www.european-agency.org/data/sweden> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018g). Spain <https://www.european-agency.org/data/spain> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018h). Greece legal system. <https://www.european-agency.org/country-information/greece/national-overview/legal-system> adresinden elde edilmiştir.
- European Agency. (2018i). Lithuania. <https://www.european-agency.org/data/lithuania> adresinden elde edilmiştir.
- Genova, A. (2015). Barriers to inclusive education in Greece, Spain and Lithuania: Results from emancipatory disability research. *Disability & Society*, 30(7), 1042-1054.
- Giangreco, M. F., and Doyle, M. B. (2012). Integrazion scolastica in Italy: A compilation of english-language resources. *International Journal of Whole Schooling*, 8(1), 63–105.
- Göransson, K., Nilholm, C., & Karlsson, K. (2011). Inclusive education in Sweden? A critical analysis. *International Journal of Inclusive Education*, 15(5), 541-555.
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Inclusion Ireland. (2014). *Annual report 2014*. <http://www.inclusionireland.ie/sites/default/files/attach/basic-page/512/203185-inclusion-ireland-final.compressed.pdf> adresinden elde edilmiştir.
- Kabakçı Yurdakul, I. (2013). Veri toplama araçlarında bulunması gereken nitelikler. A. A. Kurt (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kanter, A. S., Damiani, M. L., & Ferri, B. A. (2015). The right to inclusive education under international law: Following Italy's lead. *Journal of International Special Needs Education*, 17(1), 21-32.
- Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (2004). *The inclusive classroom: Strategies for effective instruction*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Melekoğlu, M. A. (2014). Characteristics of inclusive classrooms in Turkey. *Topical Issue: Inclusion from Around the World*, 15(2), 24-30.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative fundamentals for the consumer (4th edition)*. Boston: Pearson.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). 573 sayılı özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname, 06.06.1997 tarih ve 23011 sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2001). Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği, 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). Kaynaştırma eğitimi uygulamaları, 02.09.2008 tarih ve 3601 sayılı 2008/60 nolu Genelge.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). Okulöncesi dönemde kaynaştırma eğitimi yaygınlaştırılması projesi, 24.08.2009 tarih ve 3802 sayılı 2009/66 nolu Genelge.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). Destek eğitim odası açılması, 18.09.2015 tarih ve 5157845 sayılı 2015/15 nolu Genelge.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Resmi istatistikler. <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>. adresinden elde edilmiştir.
- Norwich, B. (2014). Changing policy and legislation and its effects on inclusive and special education: A perspective from England. *British Journal of Special Education*, 41(4), 403-425.
- Petrella, M. (2015). *Italy – Ways of inclusion in law and at school*, <https://www.uni-frankfurt.de/53397339/Inclusion-Italy.pdf> adresinden elde edilmiştir.
- Sadioğlu, Ö. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerilerine yönelik nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Salend, S. J. (2008). *Creating inclusive classrooms: Effective and reflective practices*. Upper Saddle River: NJ: Pearson Prentice Hall.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları; yaklaşımlar, yöntemler, teknikleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tsokova, D., & Becirevic, M. (2009). Inclusive education in Bulgaria and Bosnia and Herzegovina: Policy and practice. *European Journal of Special Needs Education*, 24(4), 393-406.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2009). Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme, 14.07.2009 tarih ve 27288 sayılı Resmi Gazete.
- Vural, S., & Yücesoy, Ş. (2003). Türkiye’de özel gereksinimli bireylere yönelik hizmetlerin yasal yapılanmasında Avrupa Birliği’ne uyum çabalarının yansımaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 141-158.
- World Health Organization. (2011). *World report on disability*, http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/ adresinden elde edilmiştir.

Zeybek, Ö. (2015). *İlköğretim okullarındaki İngilizce öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kısa Özgeçmiş

Engin YILMAZ, İstanbul Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nde lisans eğitimini, Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini tamamladı. Halen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir. Ayrıca; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özkan Halaç Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi'nde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Araştırma ilgi alanları özel eğitim, kaynaştırma, özel öğrenme güçlüğü ve özel eğitimde yasal düzenlemeler konularını kapsamaktadır.

Macid Ayhan MELEKOĞLU, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği lisans programından 2001 yılında mezun oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan University of Wisconsin-Madison'ın Özel Eğitim yüksek lisans programından 2005 yılında, Özel Eğitim doktora programından ise 2009 yılında mezun olmuştur. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Araştırma ilgi alanları özel öğrenme güçlüğü, okuma becerilerini değerlendirme, okuma başarısını artırma, kaynaştırma ve özel eğitimde öğretmen yetiştirme konularını kapsamaktadır.